

УДК 51/077

Н. В. Ляховченко

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ ВИПУСКНИКАМИ ШКІЛ

Зміни в суспільно-економічному житті нашої країни, впровадження та становлення ринкової економіки, демократизація суспільства, підвищення вимог до загального розвитку особистості та фахової підготовки – це далеко не всі компоненти сучасного життя, з якими після закінчення школи стикається молода людина. Вчасний та правильний вибір старшокласниками майбутньої професії допоможе вирішити в майбутньому проблему безробіття [1].

У кожного випускника школи настає час, коли потрібно визначитися з майбутньою професією. Ким стати? Це запитання задавав і буде задавати кожний випускник школи без винятку. Зростаючі вимоги сучасного виробництва до рівня професійної підготовленості кадрів ще більшою, ніж раніше, мірою актуалізують проблеми професійної орієнтації молоді, оскільки професійні наміри значної частини випускників доволі часто не відповідають потребам економіки держави в кадрах певної професії. Як розв'язати цю проблему? Яким чином змінити ситуацію на краще? Досвід роботи з випускниками показує, що більшість з них бажають обрати майбутню спеціальність, яка на їх погляд є престижною і «інтелігентною». Вони висловлюють бажання набути спеціальність програміста, економіста або юриста. Саме ці спеціальності у наш час вважаються «модними». Так, наприклад, результати анкетування майбутніх абітурієнтів у місті Вінниці та Вінниць-

© Н. В. Ляховченко, 2004

кій області підтверджують, що з 600 респондентів тих, хто бажає отримати спеціальність програміста — 34,2 %; економіста — 18,8 %. У порівнянні з цим, ті, хто бажає отримати спеціальність будівельника 10,7 %, спеціальність машинобудівника – 7,24 %. Але сучасна ситуація в Україні потребує кваліфікованих фахівців різних галузей промисловості і, в першу чергу, інженерів, які будуть піднімати промисловість України на рівень світових стандартів. Більшість молодих людей, обираючи професію, не враховують деякі обставини. Насамперед це особисті здібності та актуальний соціальний попит на ту чи іншу професію, а також прогноз динаміки попиту на професіоналів у майбутньому. Дуже важко пояснити абітурієнту та його батькам, що талановиті програмісти народжуються один на 1000 чоловік і тому вчитися п'ять років для того, щоб стати звичайним користувачем персонального комп'ютера, немає ніякого сенсу, адже користувачем він стане при набутті будь-якої інженерної спеціальності.

Аналіз рекламної інформації вищих навчальних закладів (ВНЗ) України показав, що зі всіх ВНЗ, які через засоби масової інформації запрошують на навчання, 57,78 % ВНЗ спрямовані на підготовку спеціалістів з економіки і тільки 32,22 % — інженерів за різним профілем.

Вибір професії, що ґрунтується на поняттях престижності, згодом часто обертається розчаруванням. Особливо прикро, коли це відбувається вже після отримання диплому про вищу освіту. Ринок праці перенасичений економістами, юристами. Випускникам ВНЗ цих профілів немає де працювати і вони змушені працевлаштовуватись за будь-якою іншою спеціальністю. Така ситуація завдає величезних збитків не лише молодим людям, але і державі в цілому. Адже підготовка кваліфікованого працівника коштує досить дорого, а якщо потім з'ясується, що він не може працевлаштуватись і працювати за спеціальністю, поповнюючи армію безробітних, то ці гроші фактично витрачені державою даремно.

На відміну від західних держав, де у ВНЗ приходять юнаки і дівчата у віці 19—20 років, які знають чого прагнуть, опановуючи вибрану професію, в наші ВНЗ вступають молоді люди у віці 16—17 років зі ще не сформованою психікою і відсутністю життєвого досвіду [2]. Тому допомогти випускникам зробити свідомий вибір професії є важливою проблемою з точки зору економічних і соціальних аспектів.

У цьому важливу роль відіграє професійна орієнтація, під якою ми розуміємо цілеспрямовану діяльність з підготовки молоді до обґрунтованого вибору професії відповідно до особистих схильностей, інтересів, здібностей з урахуванням суспільних потреб в кадрах певних професій і різного рівня кваліфікації.

Головна задача профорієнтаційної роботи — це надання випускникам шкіл найточнішої інформації про сучасний рівень і перспективу розвитку промисловості та народного господарства, а також інформацію про те, яких фахівців потребує конкретний регіон. Професійна орієнтація молоді є процесом ознайомлення майбутніх абітурієнтів з конкретними спеціальностями і перспективами подальшого працевлаштування. Як правило ця задача розв'язується різними шляхами як на рівні держави, так і на рівні окремо взятого вищого навчального закладу.

Вінницький національний технічний університет є одним із найпотужніших вузів у Подільському економічному регіоні. Він здійснює підготовку фахівців за 31 спеціальністю. За багато років в університеті склалась чітка система профорієнтаційної роботи.

Кожний рік на комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі ВНТУ друкуються матеріали профорієнтаційного змісту, а саме: листівки, які містять в собі інформацію про університет, інститути та спеціальності; правила прийому; часопис ВНТУ «Імпульс» тощо. Протягом року проводиться розсилка часопису ВНТУ «Імпульс» по всіх школах міста і області, а навесні всі школи отримують правила прийому. Крім того кожний бажаючий може отримати безкоштовно правила прийому і в самому університеті, а також отримати кваліфіковану консультацію від працівників приймальної комісії. Представники університету постійно виїжджають у школи Вінниці й Вінницького району на зустрічі з учнями 10—11 класів. Виступи провідних вчених, директорів інститутів, деканів факультетів, завідувачів кафедрами університету можна побачити та почути на телебаченні, радіо і на сторінках газет. Велику роль відіграє участь представників університету у «Яр-

марку навчальних закладів Вінниччини», який проходить під патронатом обласного центру зайнятості, участь у профорієнтаційних зустрічах на засіданнях дискусійного клубу «Обери себе» та на запрошення глав районних державних адміністрацій.

Під час проведення приймальної компанії кожний профільний інститут оформлює стіннівку, в якій надається повна інформація про життя інституту, провідних вчених та їх досягнення у науці. Під час прийому документів бажаючі можуть отримати відповіді на запитання від провідних викладачів, які присутні в момент подачі абітурієнтом документів на вступ. Аналогічну роль протягом усього року відіграє університетський часопис «Імпульс», зміст якого формується таким чином, щоб випускник школи, ознайомившись з ним, захотів стати студентом нашого університету, а його батьки – віддали свою дитину до нашого університету.

Важливу роль у профорієнтаційній роботі відіграє створений у ВНТУ інститут довузівської підготовки, в структурі якого працюють 8-ми місячні підготовчі курси, підготовче відділення та заочна фізико-математична школа, де навчаються учні 10—11 класів та ті випускники минулих років, яким не пощастило вступити до університету з першого разу. В процесі навчання майбутні абітурієнти мають можливість не тільки покращити свої знання, але й ближче познайомитися зі спеціальностями, за якими проводиться навчання в університеті, оцінити переваги і перспективи кожної з них.

Система університетської профорієнтаційної роботи і відбору абітурієнтів включає також профорієнтаційну роботу факультетів та випускних кафедр за окремими спеціальностями, яка характеризується поглибленим ознайомленням абітурієнтів з майбутньою професією. Головним аспектом такої роботи, на наш погляд, є систематична робота з випускниками, яка може змінити їх відношення до «непрестижних», з точки зору молоді, професій. Ефективність такої роботи підвищується з представленням абітурієнтам нових сучасних технологій підготовки спеціалістів. Наприклад, робота за спеціальністю інженера-будівельника в сучасний період потребує знання комп'ютерного проектування, отже набуття цієї професії включає в себе і комп'ютерну грамотність на високому рівні.

Висновки

Резюмуючи, можна стверджувати, що сутність профорієнтації, як суспільної проблеми, виявляється у необхідності подолання протиріч між об'єктивно існуючими потребами суспільства в збалансованій структурі кадрів і неадекватно цьому створеними суб'єктивними професійними бажаннями молоді. Тобто, за своїм призначенням система профорієнтації повинна суттєво впливати на раціональний розподіл трудових ресурсів, вибір життєвого шляху молоддю, адаптацію її до професії. Профорієнтація є важливим моментом як розвитку кожної людини, так і функціонування суспільства в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Становська Т. В. Формування готовності старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. — 2001. — № 26. — 182 с.
2. Мокин Б. И. Итоги восьмилетнего эксперимента по внедрению трехуровневой системы обучения «бакалавр–инженер–магистр» в ВГТУ // Вестник МАН ВШ. — 1999. — № 3. — С. 80—92.

Рекомендована кафедрою інтеграції навчання з виробництвом

Надійшла до редакції 13.05.04
Рекомендована до опублікування 30.06.04

Ляховченко Наталя Володимирівна – старший викладач кафедри інтеграції навчання з виробництвом.
Вінницький національний технічний університет